streven naar nationaal-socialisme. Vreemd is bijvoorbeeld dat in het toch altijd anti-militaire Nederland het gedoe met uniformen, koppelriemen en stoer gegroet enige indruk kon maken. In Duitsland en Italië lagen de kaarten geheel anders; de democratie was daar òf afwezig òf vastgelopen. Voor Nederland moet de verklaring dus ergens anders worden gevonden.' (M)

Brugmans noemde dit 'slechts losse gedachten' die hij enkel ter overweging wilde geven. Uit het 'Verslag' blijkt niet dat ze tot een diepgaand debat hebben geleid. De Jong beloofde nog eens te overwegen of zijn verklaring voldoende bevredigend was.

3. *Nederlands-Indië*

Tijdens de discussie over het *Voorspel* werd enkele keren stil gestaan bij passages die waren gewijd aan Nederlands-Indië en de vooroorlogse Nederlandse koloniale politiek. De Jong wees op het afzonderlijke boekdeel dat hij aan dit onderwerp zou wijden, reden waarom hij nú meende te kunnen volstaan met een zeer uitdrukkelijk uit Nederlands perspectief geschreven beknopt overzicht van de historische ontwikkeling van de verhouding tussen Nederland en Indië onder de titel 'De Zeven Provinciën'. De muiterij op dit schip was immers naar zijn mening tussen de twee wereldoorlogen de gebeurtenis geweest, die, wat Indië betrof, in Nederland 'de diepste indruk' had gemaakt. Dat deze titel een vlag was die de lading niet geheel dekte, wilde hij overigens wel beamen. (M)

Kritiek op dit hoofdstuk zeven werd vooral door Brugmans geuit. Hij achtte niet alleen de titel verkeerd gekozen, omdat zo overtrokken betekenis zou zijn toegekend aan wat in wezen niet meer dan een 'kwajongensstreek' van lager marine-personeel was geweest, maar ook inhoudelijk had hij ernstige bezwaren. Zo was zijn inziens de betekenis van de Volksraad veel groter geweest dan De Jong had geschetst. Dit vertegenwoordigend lichaam had 'grote, ja beslissende invloed' gehad. 'Men kan gerust zeggen', aldus Brugmans, 'dat Nederland niet meer in Indië regeerde, maar dat het land zichzelf regeerde.' Te weinig zou verder tot uitdrukking zijn gebracht, dat er naast de – onderling overigens niet altijd op één lijn zittende – nationalisten ook zogenaamde associatiepartijen hadden bestaan waarvan Indonesiërs en Nederlanders deel uitmaakten. Het 'los van Nederland' werd volgens deze criticus dan ook zelden bepleit. Toen de commissie-Visman in 1941 rapport uitbracht over de in Indië levende staatkundige wensen, werd geen enkele stem vernomen die op volledige onafhankelijkheid aandrong. (M)